

ƏLƏSGƏR TALİBOĞLU

Şair-publisist, AYB-nin üzvü, Məmməd Araz mükafatı laureatı

"ŞƏRƏFLİ BİR ÖMÜR QOYUB O KƏNDƏ..."

Vahid Tumaslı... Kimdir bu insan... Onu tanıyırdımı?... Aramızda bir yaxınlıq olubdumu? Çox təəssüflər olsun ki, əlbəttə yox... Bəs onu hardan tanıyıram? Ürəklə deyə bilərəm ki, mən bu insanı hər şeydən öncə, yazıçı-publisist dostum Nazir Çörkəzoğlunun tərtib etdiyi "Vahid Tumaslı dünyası" və eyni zamanda, qələmə aldığı "Gözələyi kimim var?!" publisistik kitablarından tanımışam və sevmişəm. Kim olub Vahid Tumaslı? Savadlı müəllim, gözəl pedaqoq, istedadlı ziyalı, səmimi insan və üstügəl qəlbli Vətən eşiqi çırpınan böyükdünya görüşü malik söz adamı olan bir şair... Füsunkar təbiəti olan Cəbrayıl rayonunun Dağtumas kəndinin ilahi gözəllikləri qoynunda doğulan Vahid Tumaslının (1955-2007) müəllimliyi, pedaqoqluğu haqqında tam, doğru-dürüst bir fikir söyləməkdə çətinlik çəksəm də, digər keyfiyyətləri haqqında çəkinmədən söz deyə bilərəm. Çünki hər hansı bir şairi yaxından tanımaq üçün onun iç dünyasına baxmaq, şeirlərini oxumaq mənəcə yətorlidir, kifayətdir.

Mən də bir yazar, bir söz vurgunu, bir şeir pəstəşikçi kimi, onun şeirlərini sevo-sevo oxuduca könlü dünyasına səyahət etdikdə, qəlbimin dərinliklərinin dorinliyini endikdə Vahid Tumaslını bir az da artıq, daha da derindən tanıdım. Tokco tanıdımımı?... Xeyr, həm də sevdim bir söz xiridarı, qələm adamı kimi...

*Sərt qayalar dayanıbdı üz-üzə,
Şlalələrlə zirvələrdən asılıb.
Göy üzündə gürşad tutub bulduklar,
Qorxusundan sular daşa qısılib.*

*Göy gurlayır, yoxsa yerə əl çalır,
Qulağımda uğuldayan cəngidi.
Səllər çıxıb dərələrdə savasa,
Düzə çatdı, nəfəsim də tangidi.*

Vahid Tumaslı doğulduğu Cəbrayıl rayonunun və beşiyində uyuduğu Dağtumas kəndinin təbiətinə - dağlarına, dərələrinə, bulaqlarına, çaylarına vurğun kəşib bir insan olub və şeirlərində də bir şair kimi, öz hissələrini və duyğularını sevo-sevo vəsf edir.

*Zümrüdəli bulaqların
Nəğməsilə boy atmışam.
Səhər-səhər qartalları
Zirvələrdən oyatmışam.*

*Düzlərdən yovşan ətri,
Dağlardan gül atmışam.
Bu torpağın qüdrətiylə
Boy atmışam, ucalmışam.*

Şair qaradəsinin qoynunda doğulduğu, böyüdü-yü təbiəti, bu təbiətin gözəlliklərini böyük bir sevgi ilə əks etdirməsi, bu təbiətdən ilham alməsi neco doğaldır. Axı Vahid Tumaslı uşaqlıq və gənclik illərində o dağları, dərələri gəzo-gəzo, o

buz bulaqların sularını bir ana südü kimi əməmə paklaşmış, durulmuş və bu paklığın, bu duruluğun boyasını da şeirlərində verə bilmişdir.

*Göz oxsayın bir gözəlsən,
Dünyaya əzəl, sən əzəlsən?..
Gözəllikdə gözə gəlsən,
Üzəriyin saxlar səni,
Dağlar səni, dağlar səni.*

Ətəyində quzu otardıqı, sürü qovaladıqı Tumas dağına olan ülvi sevgisini, pərəstişini Vahid müəllim şeirlərində dönə-dönə verir və bu dağın poetik obrazını gözələrimiz ömündə ustahlıqla yarada bilir.

*Yanağından damla-damla süzöldüm,
Ətəyində sələ döndüm dağların.
Bu şairin şeir dünyasına bir qovvas kimi baş vurduqca onun dilinin həzinliyi, şirinliyi gözələrimizin ömündə əlvan boyalarla öz əksini tapır.*

*Sevgilim baxışın gülsün gül kimi,
Gələndə nə cəhiz, nə paltar gətir.
Müjdəylə qayıdan qaranquş kimi,
Bənövşə qoxulu ilk bahar gətir.*

*Yenə çiçək açıb alça, iyda, nar,
Yenə qatar-qatar gəlir durnalar.
Düzə nəğmə qoşar dalğalı sular,
Lalələr dönübüdr közə, hardasan?..*

Vahid Tumaslının hansı şeirinə nəzər yetirson, incələşən arada yeni bir ab-hava, yeni nəfəs duyurson və bununla da könlünü yerindən oynada, ruhunu doyura bilirsən.

*Hər ötənə şeir yazan, a şair,
Ala gözə, al yanağa, telə yaz.
Danışanda bal süzülən doduğa,
Hər kəlməyə şakar qatan dilə yaz.*

*Sinə dəniş, Vahid naşi, üz görüm,
Üzü qoysa, üzün üstə, üz görüm.
Bələ işvə, bələ qəmzə, naz görüm,
Canım alan bəli incəbələ yaz.*

Bu yazar qaradəsin "Qoymadılar" şeirində isə tamamilə ayrı bir mövzuya müraçid etdir, yaradıcılıq yolunun daşlı-kəsəkli dövründə onun qarşı-sına çəpər çəkmək istəyənlərə qarşı işvə edir.

*Ömrümün yaz vaxtı, kefin saz vaxtı,
O nazlı ceyranın hələ qız vaxtı,
Bu zəri dünyanın, qardaş, düz vaxtı,
Məni qoymadılar şair olmağa.*

*Oğlağa, quzuya yolladı dədəm,
Arxamca əlini yellədi dədəm,
Dalımcə sələbə təllədi dədəm,
Məni qoymadılar şair olmağa.*

Allah səni qəni-qəni rəhmət eyləsin, ay utad! Bu hər bir yazarın yaşadığı ağrı-acıdı... Bunu hansı yaşda oluruşsa-olaq, yenə də yaşamaqda-yıq. Müstəillik dövründə, qonar olmadıqı bir dövrdə isə bu ağrıları şair və yazıçılarımız daha çox yaşamaqdadır.

Şair olmağa qoymadılar şair işə baxın, görürün, sözə necə qiymət verir.

*Şair var, kitabı ölüm istədi,
Şair var, misrası dən-dən güyürir.
Şair var, qələmi, sözü xəstədi,
Şair var, kədəri dünyanı ziyir.*

Vahid Tumaslı hələ tələbəlik illərindən, yaradıcılığının ilkin çağlarından başlaması son nəfəsənə qədər şeirləri ilə könlülləri fəth edib, oxusnaya bilmişdir ki, bu da onun poeziyası verdiyi dəyərini yüksəkliyindən soraq verir.

*Heyf keçən ömrümüzdən,
Yalan imiş, yalan imiş,
Sevgimizdən həsrət bizə
Qalan imiş, qalan imiş...*

Şair şeirlərində dünyanın ağrılarını, acılarını hər rəngi, çalını ilə birgə dilə gətirməklə, qələmə almaqla bərabər, həyat haqqında, dünya haqqında fəlsəfi fikirlərini, düşüncələrini əks etdir-məyi unutmur.

*Kiminə axşamdı, kiminə səhər,
Kiminə səkardı, kiminə zəhər.
Kiminə palandı, kiminə yəhər,
Neçə min ildir ki, dünya yol gedir.*

*Əvvəli bilinmir, sonu bilinmir,
Yöndəmi bilinmir, yönü bilinmir.
Uzunu bilinmir, eni bilinmir,
Neçə min ildir ki, dünya yol gedir.*

*İsməti, abırı, həyası - belə...
Urvəsi, xəmiri, mayası - belə...
Ona inanandan anası - belə...*

Neçə min ildir ki, dünya yol gedir.

V. Tumaslım yaradıcılığını iki dövrə bölmək olar: 90-cı ilə qədərki dövr və 90-cı ildən sonrakı dövr. Əgər onun yaradıcılığının birinci dövründə ruhan Mikayıl Müşfiqə, Nürsət Kəsoməniyyə yaxınlıq duyulursa, yaradıcılığının ikinci dövründə isə ustad xalq şairimiz Xolil Rza Ulutürkün üsyankar nəfəsi, hayqurtısı duyulur. Şair qələmini süngüyə çevirərək əksər yazmalarını kimi qədr düşməmə qarşı mübarizəyə başlayır.

*Kürsülərə sina gərib bağiranlar,
Bu milləti həmrəyliyə çağiranlar.
Çağır gəlsin igidləri dəstə-dəstə,
Qulunc çəkib, hücum edək düşməni üstə.
Azadlıq, ya da ölüm - son nəfəsdə,
Məhlə-məhlə, tayfa-tayfa
parçalandıq daha bəsdə...*

O, bir vəndəş - şair kimi milli ruha köklənir. Keçmiş sovetlər birliyinə Azərbaycanın başına gətirdiyi acınacaqlı oyunlara qarşı xalqı səfərbər olmağa səsləyir. Bir şair, bir ziyalı, bir vətəndaş kimi xalqın nəcətini Xalq hərəkatında görür. Qədim Azərbaycan torpaqlarından - Göycədən, Dərələyəzdən, Vedibasardan, Zəngəzurdan, İrəvandan Vətən övladlarının erməni vandalları tərəfindən qovulması, Qarabağın başına gətirilən oyunlar, Xocalı faciəsi şairin qəlbində dorin yara buraxır.

*Şəhid qanı al bayraqım,
Sinəm üstə çarpaz dağım.
Yaralıd Qarabağım,
Ağlama, anam, ağlama!*

Xocalı qətliamından sonra qısa bir zaman ərzində Şuşanın və Laçının erməni qoşbkarları tərəfindən işğal şairin qəlbindəki yaraları daha da dərinləşdirir, feryadını göylərə yüksəldir.

*Şuşa tək alınan qalası qaldı,
Girəv məzarlarda balası qaldı.
Dəməyə yarımçıq laylası qaldı,
Anamı təsəlli ovutmur daha.*

Kəlbəcər rayonunun da çox keçmədən ermənilər tərəfindən işğal onun dardlarının üstünə bir dərd də qoyur. Qaysaq bağlamayan yazarlarınm geynortullərini bir az da dərinləşdirir.

*Talanıbdı Kəlbəcəri, Göycəsi,
Səkkilibdi çoban səsi, ney səsi.
Boynubükük bənövşəsi, lələsi,
Quruşub gözünün yaşı dağların.*

Qələbənin astanasında - Xankəndinin doqquz kilometrliyində dayanan qoşunlarımızın uğurları şairi nə qədər sevindirirdisə, ruhanı günlərdə uçuçurdusa, daxildəki hakimiyyyət çöküşmələrinin nəticəsində bir neçə ayda altı rayonun - sakini olduğu Cəbrayıl rayonunun da vəziyyəti verilməsi və doğma yurd-yuvalarından didərgin düşmələri şairin həyatını, iç dünyasını tamamilə alt-üst etməsi oldu. Bu faciələr - bir milyon insanın doğulduqları dədə-baba torpaqlarından qaçqın və didərgin düşməsi təbii ki, bitün yaradıcı adamlar kimi onun da yaradıcılığına təsiriz ötmüşdü.

*Koroğlıyduq, Babək idik - ər idik,
Məhdət idik, Həzi idik - nər idik.
Zaman keçdi zərrə-zərrə əridik,
Allah, mənə bundan sonra ölüm ver.*

Torpaq tökümləri, yurd itkiləri, həyatındakı ağrı-acılar Vahid Tumaslı poeziyasında həsrət, nisgill notlarını qabardır, önə qədir. Didərgin bir şairin - qəlb Vətən sevgisi ilə yoxlurmuş bir ziyalının yaradıcılığında bu elə belə də olmalı idi.

*Ruzisin torpaqdan qazanan, babam,
Yaşayır nisgilli, qəmli bir ömir.
Yada baş əyməyən Babəkin oğlu
İndi yadellidən sədəqə umur.*

Həyatının bu ağrılı-acılı kosimində şair yaradıcılığında ən mühüm rol oynayan "Gözləyəsi kimim var" şeirini yazır. Bu şair ədəbi ələmdə böyük əks-səda doğurur.

*Gedənim gedibdi, gələnəm yoxdu,
Ağlayanm yoxdu, gülənəm yoxdu.
Dardımı, qəməmi bölənəm yoxdu,
Bir də bu qəpiyə gəlmə, Sağsağan.*

*Daha nənəm yoxdu sənə söz deyə,
Daha dədəm yoxdu mənə söz deyə.
Sən Allah, sözünü get de öçgəyə,
Bir də bu qəpiyə gəlmə, Sağsağan.*

*Elim yox, elimdən xəbər verəsən,
Kəndim yox, ölümdən xəbər verəsən.
Əlimdən, Vəlimdən xəbər verəsən,
Bir də bu qəpiyə gəlmə, Sağsağan.*

*...Ağıllı başlarda baş da dəyişib,
Quru da dəyişib, yaş da dəyişib.
İnsan da dəyişib, quş da dəyişib,
Bir də bu qəpiyə gəlmə, Sağsağan.*

*...Oğlu itkin düşən, ölən, qalan var,
Boğazca yığıbdı mənə yalanlar.
Yazıqsan, bəlkə də, körpə balan var,
Bir də bu qəpiyə gəlmə, Sağsağan.*

Səkkiz bənddən ibarət olan bu şeirin cəmi beş bəndini burada verəlim. Qardaş Vəqifin təxmininə görə bu şair Vahid Tumaslın ömrünü-təxmininə yazılıb, həttə belə deyirlər ki, bu şairin, bəlkə də, ən sonuncu şeirlərindəndir. O qaçqın-köçkün həyatının, Cəbrayıl işğal olunduğundan sonrakı didərginlik dünyasını ağrısı-acığını, ahını-naləsini, qəhrini-qəhərini, dard dolu bəhərinə iztirablarını bu şeirində daha dolğun şəkildə poetik bir dillə ifadə edib. Məhz ona görə də bu şair "xalqın didərgin kasiminin elegiyasına" - ağısına çevrildi. Bu səbəbdən də Vəqif Mehdi, Lələ Tuğlu, Malik Əhmədöglü (AYB-nin üzvü), Yaqub Cıraq - Əli Tuması, Əjdər Yunus Rza (AYB-nin üzvü), Məmməd Əli Aydın Məhərrəmov, Xürrem Qafarlı (AYB-nin üzvü) kimi şair qardaşlarımız bu şeirə nəzirlər yazıblar. Adlarını qeyd etdiyim şairlərin bu mövzuya müraciət etmələrinə belə qənaətə gəlirik ki, V. Tumaslı demək olar ki də yarasının qaysağını qoparır.

*"Elə zənn etmə ki, yolun azıbdır,
Yazan tələyini belə yazıbdır.
Sən Allah, xətrinə dəymə yazıqdır,
Bir də qəpinizə gəlsə Sağsağan*

*...Onun nə günahı - verər hər xəbər,
Gah şirin, gah acı, xeyir - şər xəbər...
Bir gün Vəqifdən də gətirər xəbər-
Bir də qəpinizə gəlsə Sağsağan".
Vəqif Mehdi.*

*"Qədar - qismət vaxtdan gələr,
Duyan olmaz yoxdan gələr.
Gələn bala haqdan gələr,
Sağsağanın nə günahı!"
Aydın Məhərrəmov*

*"Sağsağan qapından gedəndən bəri,
Qarğalar bad xəbər gətirir, qardaş!
Mən necə yulvarım, qayıtaram geri,
Hər günüm bir oğul itirir, qardaş!
Qarğalar bad xəbər gətirir, qardaş!"
Əjdər Yunus Rza.*

"Gözləyəsi kimim var" şeiri əvəzsiz bir poetik nümunə olduğu üçün bu şeirə yazılan nəzirlər də həzin və kövrək duyğuların çox çalarlı rənglərinin əlvən palitrasını xatırladır. Çox təəssüf ki, nəzirlərin yalnız bir neçəsindən nümunə gətirə bildim. Məncə, bu şeir haqqında ən dolğun fikri isə yazıcı - publisist dostum Nazir Çarxəzəgü deyib: "Gəlin etiraf edək ki, əxlaqi-estetik, ideya-məzmun, forma-sənətkarlıq baxımından "Gözləyəsi kimim var" şeiri Azərbaycan ədəbi mühitində bir yenilik, bir ədəbi hadisə oldu".

Dostlarımız zərəfatla "əyalət şeiri" adlandırılan Vahid Tumaslı sağıllıqda həmişə bir kitabı işləyib gərməyə də, sözün həqiqi monasında şair idi, özü də tapandan dirmağa...

*Mənim dardlarım təsəlli vermə,
Nə sigal götürür, nə də ki, tumar.
Gözümdə göllənən kədərime-qəmim,
Bu kərpic evimə yağış tək damar.*

Dostu şair Mirzə Mirimli bir çiy günü ərlə ona belə bir sual verir: "Ədə, hanı sənin başının papığı?" O isə içdən gələn belə bir cavab verir: "Mənim papağım orda (yəni Cəbrayıldadır), Dağumda qalıb..."

*Şərəfli bir ömür qoyub o yurdada,
Şərəfsiz bir ömür götürüb gəldim.
Elə öcüm boya, öcüm biçimdə,
O kənddə bir qəbir itirib gəldim.*

Şair Hidayət Səfərlinin dil ilə desək: "Sən sözün Məcnununu, söz sənə Leyli" olan Vahid Tumaslı günlərin bir günü "Vətənsiz bu ömür heçdi" deyib, bunca əzəblərə dözməyərək "Eli yandıra-yandıra"

*Dünya nəmərd dünyasıdır,
Sür anı, atam oğlu. - deyə-deyə qəflətan atını sürüb gedir, ordan-burdan, onun-bunun ağzında, yaddaşında ilişib qalan şeirlərini bizə miras buraxaraq...*

V. Tumaslım hansısa bir şeiri, bir bəndi, bir mürəssisə poeziya sevdələrinin qəlbində yaşayarsa, demək ki, Vahid ölməmişdir, Vahid də yaşayır...
7-10 aprel 2020-ci il.